

Мартинюк Р. Інститут парламентської більшості у вітчизняній політико-правовій практиці // Вибори та демократія. – 2010. – № 2-3 (24-25). – С. 69-77.

У науковій статті досліджуються політичні обставини утворення й діяльності парламентської більшості у Верховній Раді України в період дії первинної та чинної редакцій Конституції України. Увага акцентується на правовому підґрунті організації коаліційної більшості у представницькому органі. Аналізуються проблеми, пов'язані з розвитком відповідного інституту в Україні. Висвітлюються актуальні політичні та правові проблеми, пов'язані з утворенням у Верховній Раді України коаліційної більшості “Стабільність і реформи”.

Ключові слова: парламентаризм, змішана республіка, коаліційна більшість, Верховна Рада України, Конституційний Суд України, Конституція України.

ИНСТИТУТ ПАРЛАМЕНТСКОГО БОЛЬШИНСТВА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПОЛИТИКО-ПРАВОВОЙ ПРАКТИКЕ

Роман МАРТЫНЮК, кандидат политических наук, доцент кафедры государственного-правовых дисциплин юридического факультета Национального университета “Острожская академия”

В научной статье исследуются политические обстоятельства образования и деятельности парламентского большинства в Верховном Совете Украины в период действия первичной и настоящей редакций Конституции Украины. Внимание акцентируется на юридическом обосновании организации коалиционного большинства в представительском органе. Анализируются проблемы, связанные с развитием соответствующего института в Украине. Освещаются актуальные политические и юридические проблемы, связанные с образованием в Верховном Совете Украины коалиционного большинства “Стабильность и реформы”.

Ключевые слова: парламентаризм, смешанная республика, коалиционное большинство, Верховный Совет Украины, Конституционный Суд Украины, Конституция Украины.

INSTITUTE OF THE PARLIAMENTARY MAJORITY IN THE NATIONAL POLITICAL PRACTICE OF LAW

Roman MARTYNIUK, the candidate of a political sciences, decent of the National University of “Ostroh academy”, the department of law, the professorship of public law subject.

The political circumstances of formation and activities of the parliamentary majority in the Verkhovna Rada of Ukraine in the period of the primary and current revision of the Constitution of Ukraine are analyzed in this scientific article. Particular attention is paid to the legal grounds of coalition majority organization in

the representative body. The problems connected with the development of the correspondent institution in Ukraine are analyzed. The current political and legal problems connected with the creation of coalition majority « Stability and Reforms» in Verkhovna Rada of Ukraine are highlighted.

Key words: *parliamentary system, mixed republic, coalition majority, Verkhovna Rada of Ukraine, Constitutional Court of Ukraine, Constitution of Ukraine.*

Вступ

Утвердження конституційного статусу і ваги Верховної Ради України в системі стримувань і противаг безпосередньо залежить від успішності вирішення завдання її внутрішньої структуризації, зокрема, утворення таких усталених у зарубіжній конституційній практиці структур у представницькому органі як парламентська більшість (коаліційна більшість) та парламентська опозиція. У відповідному Рішенні орган конституційної юрисдикції України безпосередньо встановив, що “фракційне структурування Верховної Ради України і формування коаліції депутатських фракцій є обов’язковими умовами її повноважності” [1].

Без перебільшення, спроможність Верховної Ради України до оперативного утворення стабільної й організованої більшості в умовах змішаної республіки є важливим критерієм оцінки її життєздатності. Успішне утворення конструктивної коаліційної більшості дозволяє Верховній Раді України насамперед сформувати в конституційно передбачений термін Кабінет Міністрів України [2] й успішно співпрацювати з Урядом, а також здійснювати свою іншу основоположну функцію – нормотворчу.

Парламентська більшість – необхідний елемент механізму влади в умовах парламентаризму як форми правління

Парламентську більшість можна визначити як абсолютну більшість від конституційного складу депутатського корпусу, яка утворюється для забезпечення організованості й ефективності здійснення основних функцій законодавчого органу: законодавчої, установчої та контрольної.

Роль коаліційної більшості в організації парламентських процедур за будь-яких умов є визначальною. Особливо значимою ця роль є в парламентарних і наближених до них змішаних формах правління, де уряд формується в парламентський спосіб. Згадані форми правління у спеціальній літературі визначаються як “правління партій”. Тут спроможність правлячих політичних сил до узгодженої й організованої системи дій, найважливішими з яких є утворення коаліційної більшості та стабільного й ефективного уряду на її основі, виступають ключовими інструментами легітимації парламентаризму як форми правління. У парламентарних та змішаних республіканських формах правління інститут парламентської більшості є найважливішим інструментом для вироблення політичного курсу, утворення уряду та реалізації через нього згаданого курсу. Партійні фракції, що утворюють більшість, таким чином,

повинні бути представленими в уряді. Ті ж політичні сили (партії), які не приймають участь у формуванні кабінету, вважаються опозицією.

Утворення в парламенті коаліційної більшості засвідчує здатність політичних партій, що є її учасниками, до узгодження політичних позицій. Такі узгоджені позиції, зокрема стосовно засад внутрішньої і зовнішньої політики, яку має намір проводити парламентська більшість, політичної спрямованості і принципів діяльності коаліційної більшості, стають основою її формування.

Коаліційна більшість у Верховній Раді України до конституційної реформи 2004 р.

Відсутність конституційно визначеного статусу парламентської більшості та її зв'язку з Урядом були одним із найсуттєвіших недоліків механізму влади, передбаченого первинною редакцією Конституції України. Ефективна діяльність Кабінету Міністрів України вимагала законодавчого забезпечення з боку Верховної Ради України та існування в Парламенті стабільної проурядової більшості. Однак Конституція України не передбачала механізмів, які робили б це можливим. Роль більшості (у сенсі арифметичної більшості голосів при голосуванні) зводилася до затвердження поданої Президентом України кандидатури Прем'єр-міністра України, затвердження Програми діяльності Уряду та можливості висловити йому недовіру.

Такий несуттєвий, а часто цілком формальний вплив Парламенту на процес утворення та припинення повноважень Кабінету Міністрів України, об'єктивно, не гарантував конструктивної взаємодії представницького органу й Уряду в поточній діяльності. Первинна редакція Конституції України не містила положень, які б давали парламентській більшості важелі впливу на формування складу Уряду та передбачали б механізми відповідальності парламентських фракцій і груп за діяльність в Уряді висунутих ними кандидатур. Фактично, відстороненість парламентської більшості від формування Уряду та реалізації в урядовій сфері її програмних цілей чи, принаймні, здійснення реального поточного контролю за урядовою діяльністю позбавляла народних депутатів необхідних стимулів до утворення і стабільного збереження у представницькому органі коаліційної більшості.

Зазначені недоліки постійно позначалися на взаємодії Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. Як правило, більшість у Верховній Раді України формувалася ситуативно, ухвалювалася лише частина урядових законопроектів. Це мало наслідком безсистемність формування законодавчого поля країни, вносило ускладнення в діяльність виконавчої гілки влади [3, с. 5].

Без вирішення принципового питання – конституційної регламентації статусу більшості та механізмів її взаємодії з опозицією, з однієї сторони, та Урядом, з іншої, усі спроби формування коаліційного Кабінету Міністрів України були лише імітацією цього процесу, внаслідок чого на Верховну Раду України покладалася відповідальність за дії органу, на який вона реально не впливала.

Остання парламентська більшість, що діяла у Верховній Раді України до вступу в дію конституційних поправок від 8 грудня 2004 р., цілком

заслужувала на назву парламентської псевдобільшості. Після виборів 2002 р., коли більшість голосів на виборах за партійними списками отримали опозиційні до Глави держави політичні сили, більшість у Парламенті утворили пропрезидентські сили – у тому числі шляхом підкупу депутатів та шантажу. 7 грудня 2002 р. Прем'єр-міністр України В. Янукович, Голова Верховної Ради України В. Литвин та керівники депутатських фракцій і груп – члени парламентської більшості, підписали “Політичну угоду про співробітництво і солідарну відповідальність”, якою політично формалізували відповідальність парламентської більшості за діяльність Уряду. Однак більшість виявилася формальною і недієздатною. Незважаючи на підписану Угоду, більшість була різнорідною за корпоративними та регіональними інтересами, утворювалася під конкретні завдання – перерозподіл парламентських комітетів і посад в Уряді, що свідчило про її тимчасовий характер. Нарешті, число депутатів, які належали до більшості, було недостатнім для її нормальної роботи [3, с. 5].

Коаліційна більшість у Верховній Раді України у постреформенний період

Чинна редакція Конституції України вперше встановила вимогу існування у Верховній Раді України парламентської більшості. Основний Закон України, проте, для позначення цієї більшості використовує інший термін – “коаліція депутатських фракцій”. Парламентська більшість у Верховній Раді України формується після проведення депутатськими фракціями консультацій. За результатами проведених консультацій укладається Угода про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України. Важливо однак відмітити, що в самому Основному Законі України поняття коаліційної угоди відсутнє й замінене невизначеним за змістом формулюванням “узгодження політичних позицій” (абз. 6 ст. 83 Конституції України). Фактично конституційними змінами створено інститут, який не має прозорої процедури свого формування й функціонування. І саме цей інститут є ключовим у запровадженому поправками механізмі влади. Відсутність у Конституції України положень про механізм легітимації коаліційної більшості доповнюється відмовою від правової регламентації деяких принципових питань організації коаліційної більшості – розпуску, включення і виключення учасників, прав окремих депутатів і керівництва фракцій. Основний Закон України містить лише положення, які встановлюють часові рамки утворення коаліції і внесення останньою Президенту України пропозиції щодо кандидатури Прем'єр-міністра України. Відсутність конституційної вимоги програмної складової у формуванні коаліційної більшості, а як наслідок – і вищого органу виконавчої влади підтверджується політичною практикою: ні принципові програмні розбіжності між учасниками правлячої коаліції, ні відсутність затвердженої Верховною Радою України Програми діяльності Кабінету Міністрів України не є конституційно-правовою перешкодою для роботи Уряду чи існування самої коаліції.

Приймаючи до уваги особливості партійної системи України та стан політичної і правової культури народних депутатів України, ст. 90 Конституції

України в редакції від 8 грудня 2004 р. вимагає, під загрозою дострокового припинення повноважень Верховної Ради України Президентом України, утворення протягом одного місяця у Верховній Раді України коаліції депутатських фракцій.

Хоча парламентське право багатьох розвинених зарубіжних країн відводить партійним фракціям вирішальну роль у організації і діяльності парламенту, воно не регламентує безпосередньо процес формування парламентської більшості. У цьому відношенні нормативна умова про обов'язкове структурування політичних сил у Верховній Раді України є цілком оригінальною. Показово, що у Великобританії, яка має найдавнішу історичну традицію існування і взаємодії парламентської більшості й опозиції, згаданий процес не знаходить будь-якого правового оформлення [4, с. 17]. Те ж саме стосується і Федеративної Республіки Німеччини; джерела парламентського права цієї держави не містять будь-яких положень про те, що в органах влади повинен діяти на партійній чи міжпартійній основі блок парламентської більшості та залежного від нього уряду [5, с. 139].

В умовах багатопартійної системи парламентська більшість завжди буде похідною від результатів парламентських виборів; її формування – це спонтанний процес, який відображатиме розстановку і взаємодію політичних сил у конкретний момент і в конкретних обставинах. Застосування ж пропорційної виборчої системи створює належні інституційні передумови і сприяє більш успішному та пришвидшеному формуванню центристської партійної більшості в парламенті. Вітчизняні партійно-політичні реалії, проте, не дозволяють сприйняти відповідний зарубіжний досвід: за умови, що держава не вводитиме згаданий процес у нормативно визначені нею форми, утворення парламентської більшості, з огляду на відсутність у сучасній багатопартійній системі України потужних центристських партій, здатних сформувати стабільну більшість, стане однією з найбільших організаційних проблем Парламенту.

У даному контексті цілком логічною є поява у ст. 90 Конституції України положення про право Президента України достроково розпустити представницький орган, якщо протягом одного місяця у Верховній Раді України не буде сформовано коаліцію депутатських фракцій. Варто також відмітити одну принципову особливість формулювання п. 1 ст. 90 Конституції України. Згадане положення Основного Закону надає Президенту України право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо “протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій...”. Між тим, абз. 10 ст. 83 Конституції України вказує, що “депутатська фракція у Верховній Раді України, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, має права коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України...”. Формулювання ст. 83 Конституції України унеможливорює реалізацію Главою держави права розпуску Парламенту в ситуації, коли створення передбаченої ст. 90 Конституції України коаліційної більшості є об'єктивно непотрібне, тобто в ситуації, коли відповідна політична партія (її фракція) володіє більшістю місць у Верховній Раді України.

Аналізуючи проблематику, пов'язану з організацією та діяльністю коаліційної більшості у Верховній Раді України, логічно поставити питання: які юридичні та політичні наслідки як для функціонування влади, та і для держави в цілому може мати затримка процесу формування парламентської більшості?

Юридичні наслідки полягатимуть у можливості реалізації згаданого права Президента України щодо розпуску Парламенту. Глава держави вперше зреалізував це право 2 квітня 2007 р., започаткувавши вітчизняну практику дострокового припинення повноважень представницького органу.

Указ Президента України від 2 квітня 2007 р. “Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України” став результатом гострого протистояння Глави держави, опозиційних парламентських і позапарламентських політичних сил із правлячою парламентсько-урядовою коаліцією. Однак показово, що в основі протистояння лежала фрагментарність конституційних положень про принципи утворення та повноваження коаліційної більшості, яка спричинила намагання політичних опонентів вдаватися до зручного для них суб'єктивного тлумачення цих положень. Учасниками конституційного конфлікту, що переріс у конституційну кризу, стали не лише всі гілки влади та Глава держави, але й десятки політичних партій та все українське суспільство в цілому. Нагадаємо, що підставою дострокового розпуску Парламенту стало утворення коаліційної більшості, яка складалася з депутатських фракцій та окремих народних депутатів – більшості, утворення якої нині санкціоноване Рішенням Конституційного Суду України від 6. 03. 2010 р. У своєму Указі від 2 квітня 2007 р. Президент України розцінював утворення такої більшості як “трубе порушення Конституції України з боку Верховної Ради України”, “реальну передумову узурпації влади в Україні”, а також як таке, що “загрожує національній безпеці, спричиняє дестабілізацію політичної ситуації в державі, створює потенційну небезпеку державному суверенітету” [6, с. 1].

Події 2 квітня 2007 р. засвідчили всю очевидність потреби подальшої нормативної регламентації порядку й умов утворення коаліційної більшості у представницькому органі. Видання Президентом України Указу про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України мотивувалося фактичним існуванням у Парламенті коаліційної більшості, сформованої з депутатських фракцій та окремих депутатів-перебіжчиків з опозиційних фракцій, тобто коаліційної більшості, не передбаченої ст. 83 Конституції України. Коаліція, яка фактично утворилася в Парламенті, за своєю суттю не відповідала тому, що в Конституції України названо “коаліцією депутатських фракцій”. Це спричинило безпрецедентну ситуацію, яка без рішення органу конституційної юрисдикції не могла бути розв'язана суто у правовій формі.

10 квітня 2007 р. Верховна Рада України п'ятого скликання, з огляду на прийняття Президентом України Указу від 2 квітня 2007 р. про дострокове припинення її повноважень, вилучила із власного Регламенту п. 4 ст. 61, який гласив: “Позафракційний народний депутат має право за особистою заявою увійти до складу коаліції чи опозиції” [7, с. 202]. З формально-юридичних позицій, відповідна постанова Верховної Ради України [8] усунула те, що було

названо в Указі Президента України “реальною передумовою узурпації влади в Україні”.

Коаліційна більшість у Верховній Раді України шостого скликання – чергова криза вітчизняного парламентаризму?

Утворення коаліційної більшості “Стабільність і реформи”, що з’явилася у Верховній Раді України шостого скликання, стала знаковою подією у політичному житті України і предметом уваги не лише фахового середовища, вітчизняного політику, але й усього суспільного загалу. Провідним мотивом утворення згаданої коаліційної більшості стала необхідність парламентської й урядової підтримки політики новообраного Президента України В. Януковича. Обставини утворення цієї коаліційної більшості засвідчили другорядну роль політичних партій України (та їх ідеології) в політичному житті держави у протиставленні особистісному фактору. Останнє ставить під сумнів коаліційний характер утвореного парламентською більшістю Уряду, вказує на очевидну відірваність його складу та політики від реальної розстановки партійних сил у Парламенті й дозволяє значною мірою розглядати Уряд, утворений більшістю “Стабільність і реформи” як інструмент реалізації політики Президента України. Фактично ми фіксуємо суттєву корекцію конституційних норм політичними чинниками й деформацію парламентського способу формування уряду, передбаченого Основним Законом України.

Оцінка ж конституційності формування парламентської більшості “Стабільність і реформи” виявила резонанс позицій фахівців-правників. Вираженням цього резонансу, зокрема, стало Рішення Конституційного Суду України від 6. 03. 2010 р., яким орган конституційної юрисдикції легалізував утворення більшості. Це Рішення Суду, поряд із Рішенням щодо строків перебування на посту Президента України від 25. 12. 2003 р. поповнило перелік “класичних” з точки зору політичної упередженості і залежності рішень органу конституційної юрисдикції. Показово, що вдавшись до самих опосередкованих аргументів для виправдання своєї позиції, у відповідному Рішенні Конституційний Суд України взагалі оминув увагою аналіз ключової формули у абз. 6 ст. 83 Конституції України, про те, що “у Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується *коаліція депутатських фракцій*... (виділено нами – Р. М.)”. Цитоване положення Конституції України безпосередньо, без підозри на різночитання, чітко вказує на коаліцію саме фракцій, а не на об’єднання, у якому поряд із фракціями його учасниками додатково могли б бути окремі депутати як представники інших фракцій чи позафракційні [9]. Таким чином, до складу коаліції депутатських фракцій можуть увійти лише ті народні депутати України, які є у складі депутатських фракцій, що сформували коаліцію. Ця умова підтверджується й формулюванням ч. 10 ст. 83 Конституції України про те, що депутатська фракція, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, має права коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Якщо не прийняти до уваги політичну зумовленість Рішення Суду, логіка його аргументації виглядає принаймні дивно. Насправді ж вона відсутня. Головними ознаками наявності коаліції, з точки зору Конституційного Суду України, “є наявність депутатських фракцій, а також більшості народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України” [10]. Суд умову формування коаліції виключно із фракцій підмінює умовою наявності фракцій у складі коаліції. Попри всю категоричність й однозначність положення абз. 6 ст. 83 Конституції України про можливість існування у Верховній Раді України “коаліції депутатських фракцій”, Суд засобом (уявляється свідомого) логічно хибного тлумачення спробував вкласти в це положення інший зміст, аніж той, який із нього з усією очевидністю випливає. Таке вільне обходження, а точніше, маніпулювання Конституційного Суду України з положеннями Основного Закону України засвідчує утвердження принципу політичної доцільності над принципом верховенства права. Показовим є також те, що згадане Рішення Суду суперечить правовим позиціям, виражених Судом у деяких його попередніх рішеннях [11].

Так, у Рішенні від 17 вересня 2008 року Суд чітко визначив, що “до складу коаліції депутатських фракцій можуть увійти лише ті народні депутати України, які є у складі депутатських фракцій, що сформували коаліцію. Саме належність народних депутатів України до цих фракцій відіграє визначальну роль депутатських фракцій в утворенні коаліції депутатських фракцій” [12]. У Рішенні Суд також встановив, що “Конституція України визначила суб’єктів формування коаліції депутатських фракцій – депутатські фракції” [12]. Із 17 вересня 2008 року конституційний текст не зазнавав жодних змін, як і склад Конституційного Суду України. Чим же можуть бути пояснені такі суперечливі позиції Суду? Крім усього іншого, з формально-правових позицій, рішення Конституційного Суду України “є обов’язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені” (ст. 150 Конституції України). Тому Рішення від 6.03.2010 р. Суд повинен був приймати з дотриманням правових позицій, виражених у його попередніх рішеннях. Натомість Суд продемонстрував правовий релятивізм.

Враховуючи попередньо викладене, важливо відмітити й той факт, що згадане Рішення Конституційного Суду України суперечить самій логіці організації механізму влади в умовах парламентаризму. Будь-який різновид парламентаризму, чи в його класичній (парламентарна республіка) чи раціоналізованій формі (змішана республіка) знаходить легітимацію через відповідність програмних засад партії (блоку партій), що утворює (утворюють) більшість у представницькому органі, змісту й результатам урядової політики. Спрощено схему цієї легітимації можна зобразити наступним чином. Виборці віддають голоси за політичну силу (блок політичних сил), яка (які), отримавши за результатами виборів більшість мандатів у парламенті, формує уряд. Склад і програма діяльності уряду є більшою-меншою мірою (у залежності від різновиду парламентаризму) відображенням складу й політичної платформи парламентської більшості. Уряд, фактично, реалізує курс, не лише ухвалений партійною парламентською більшістю, але й такий, який є засобом реалізації в

державній політиці передвиборчої платформи тієї політичної сили (сил), що отримала перемогу на виборах. Ідеологічна платформа правлячої політичної сили (сил), відповідно, виражає інтереси тієї частини суспільства, що підтримала цю політичну силу (сили) на виборах. Відповідність результатів урядової політики очікуванням виборців і є ключовою умовою легітимації парламентарної чи змішаної республіки. Вибори ж тут виступають головним інструментом відповідальності партій, кажучи спрощено, за стан справ у державі, спричинений політикою уряду: виборці винагороджують успішну політику правлячої політичної сили (сил), знову підтримавши її в ході голосування, чи, навпаки, відмовивши їй у підтримці у випадку неуспішності цієї політики. За умови ж, коли склад парламентської більшості та меншості (опозиції) утворюватимуть одні й ті ж (чи майже ті ж) партійні фракції, визначення суб'єкта відповідальності за результати урядової політики стає, фактично, неможливим. У такому випадку партійний склад правлячої більшості та опозиції різнитиметься не стільки складом, скільки пропорціями фракцій, що його утворюватимуть. Це робить нереальною ідентифікацію виборцями політичної сили, якій вони завдячують покращенням (погіршенням) соціально-економічної ситуації у країні, адже політична відповідальність такого псевдокоаліційного Уряду розпорошується між усіма різнофракційними членами правлячої більшості. Об'єктивно, що згадане Рішення Конституційного Суду України руйнує самі основи механізму легітимації змішаної республіки в Україні.

Крім згаданого “ефекту” аналізоване Рішення Конституційного Суду України, без перебільшення, створює реальну загрозу демократії в Україні. Обставини утворення й тенденція в діяльності парламентської більшості “Стабільність і реформи” вказує на можливість корекції цієї більшості конституційного тексту в партійних інтересах. У своїх попередніх публікаціях автор відмічав факт крайньої нелегітимності існуючого в Україні формату організації влади й можливість його негайної ревізії в умовах політичної стабільності. Існуюча коаліційна більшість безпосередньо претендує на досягнення такої стабільності, даремно, що у штучний спосіб. Дослідник переконаний: поправки конституційного тексту, здійснені цією більшістю, об'єктивно засвідчуватимуть спробу повернення до конструкції влади, близької до тієї (чи безпосередньо тієї ж), що існувала в Україні до 2006 р. Відновлення напівпрезидентської республіки, слід вважати, стане інституціоналізацією авторитаризму, уособлюваного Главою держави.

Висновки

В умовах парламентаризму як форми правління та притаманного їй парламентського способу формування уряду сформований парламентською більшістю вищий виконавчий орган повинен спиратися на реальний баланс політичних сил у суспільстві. Вираженням цього балансу є стала фракційна структура представницького органу. Така сталість партійного складу парламентської більшості й похідного від неї уряду виступає однією з найважливіших інституційних умов легітимації всіх республік із

парламентарною та змішаною формами правління. За результатами утворення коаліційної більшості “Стабільність і реформи” та появи Рішення Конституційного Суду України від 6. 03. 2010 р., яким Суд юридично виправдав утворення більшості, ключова умова легітимації змішаної республіки в Україні виявилася втраченою.

Проблеми, пов’язані з утворенням коаліційної більшості у Верховній Раді України, спричиняють й інші значимі політичні наслідки. Неспроможність Верховної Ради України в конституційні терміни сформувати передбачену Основним Законом парламентську більшість, а так само її зберегти (зберегти її конституційний характер), є красномовним свідченням функціональної неспроможності представницького органу в новій системі організації влади. Повторення проблемних ситуацій, пов’язаних з утворенням коаліційної більшості, а так само труднощі, що можуть виникнути навколо процедури формування Кабінету Міністрів України, врешті-решт переконують усіх, і насамперед, політичну еліту, у нездатності Верховної Ради України виконувати роль провідного органу в механізмі влади, тобто у кризі парламентаризму. Це, очевидно, посилить нелегітимність існуючої моделі організації влади загалом і спонукає суб’єктів, що володіють правом ініціювати поправки до Конституції України, реалізувати це право. Корекція форми правління в такій ситуації, об’єктивно, може бути спрямованою на посилення позицій Глави держави, зокрема, у формуванні Кабінету Міністрів України і, можливо, самостійності самого Уряду. У ситуації, коли Верховна Рада України взяла на себе повноваження грати роль ключового органу державної влади, вона втратила “привілей” вести себе безвідповідально. В іншому випадку їй доведеться знову, як і напередодні прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., поступитися позиціями Главі держави.

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин п’ятої, шостої статті 13 Закону України “Про статус народного депутата України”, частини четвертої статті 61 Регламенту Верховної Ради України та офіційного тлумачення положень пункту 6 частини другої, частини шостої статті 81, частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 13 Закону України “Про статус народного депутата України” (справа про перебування народного депутата України у депутатській фракції) від 25. 06. 2008 // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев’ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) від 17. 09. 2008 // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>

3. Конституційна реформа в Україні: перебіг, стан і перспективи. Аналітична доповідь // Національна безпека і оборона. – 2007. – № 1. – С. 2-41.

4. Крылова Н. Британский парламентаризм // Очерки парламентского права. – М.: Институт государства и права РАН, 1993. – 178 с.

5. Ур'яс Ю. Парламентское право ФРГ // Очерки парламентского права. – М.: Институт государства и права РАН, 1993. – 178 с.

6. Указ Президента України “Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України” // Офіційний вісник Президента України. – 2007. – № 1. (Спеціальний випуск). – С. 1.

7. Постанова Верховної Ради України “Про Регламент Верховної Ради України” // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 23, № 24, 25. – С. 202.

8. Постанова Верховної Ради України “Про внесення змін до статті 61 Регламенту Верховної Ради України та Постанови Верховної Ради України “Про запобігання діям, що загрожують конституційному правопорядку, громадському спокою і стабільності в Україні” [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>

9. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шишкіна В. І. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України / Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України від 6. 03. 2010 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України від 6. 03. 2010 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>

11. Окрема думка судді Конституційного Суду України Стецюка П. Б. стосовно Рішення у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України / Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України від 6. 03. 2010 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>

коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України від 6. 03. 2010 р.
[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 105 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин шостої, сьомої, дев'ятої статті 83 Конституції України (справа про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України) від 17. 09. 2008 р.
[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua>